

СТАРА КУЋА У НУШИЋЕВОЈ УЛИЦИ

У центру вароши на углу Нушићеве (некад Скопљанске) и Дечанске улице стоји већ деценијама мала стара кућа опкољена новим високим зградама и као скроман споменик сликовито приказује градску архитектуру Београда од пре 100 и више година. Необичне пластике, композиционо сложена на особит начин, у данашњем амбијенту новијих зграда које је наткриљују, уоквирена низом малих дућана који много потсећају на старе ћепенке, она се приказује као нека минијатура.

Посматран у целини, објекат је добио свој данашњи облик у два потеза. Првобитни део зграде, њено основно тело, претстављало је једноставни паралелопипедни блок од приземља и спрата. Његови улични зидови су били равни а главна фасада је била окренута ка дворишту и развијала се широким тремом у спрату. Касније овом основном блоку из Дечанске и Скопљанске улице додате су у приземљу просторије у којима су смештени дућани. Кровови ових дограђених приземних трактова покривају велики део фасадних зидова основног дела зграде у првом спрату, тако да он данас тек вири у средишту целине. На први поглед општа композиција је необична за нашу стару градску архитектуру и произишла је из оваквог двопотезног изграђивања. Стари мајстор не би стварао овакву композицију јер она јасно показује да је централни део зграде у приземљу жртвован у погледу осветљења, а први спрат, увек важнија етажа, такође је овде запостављен у унутрашњој удобности и у свом спољњем

изразу. Прави стари оригинални израз зграда је сачувала само на дворишној фасади, која је тешко видљива јер се у њеној непосредној близини налази нова зграда која је скрива.

Зграда је током времена знатно преправљана. Нарочито приземна етажа претрпела је велике промене и због тога она је данас нејасна и тешко би се могло утврдити како је у оригиналу изгледала. У њој су се више пута смењивале разне трговине, некад је у већем делу била и кафана. Само откривањем зидних површина могло би се сазнати који су делови конструкције оригинални а који су накнадно дограђивани или преправљани.

Прилаз згради био је кроз двориште из Скопљанске улице. Просторни састав куће показује да је у спрату био станбени део. Ту се налазе две очуване собе, два претпростора са огњиштима, испред њих један заједнички трем. Степениште из приземља излази у трем, тако да је прилаз спрату био само кроз двориште и независно од приземља. Распоред прозора на собама показује да је фасада према Дечанској улици била важнија. Композиционо види се да је основна диспозиција била симетрична. Неправилност просторија произишла је због косине угла под којим се секу Дечанска и Скопљанска улица. Појава два огњишта може се објаснити потребом ложења пећи у собама из предњих просторија. Али зашто не постоји веза између претпростора није објашњиво. Овако изгледа као да су оба претпростора имала исту функцију. Трем је типично постављен према дворишту и не-

кад је могао бити затваран капцима, што се да закључити из положаја попречне горње греде која спаја стубове.

Није јасно где се налазила кухиња. Највероватније да се налазила у приземљу у угаоној просторији према Скопљанској улици. Положај врата и прозора ове просторије могао би се утврдити само приликом реконструкције, јер данашњи њихов положај вероватно не одговара оригиналној диспозицији. Суседна просторија у приземљу могла је служити као собица за боравак или као остава.

Двема великим просторијама приземља, према Дечанској улици, не можемо одредити оригиналну намену. С обзиром на положај зграде у прометној улици може се с правом претпоставити да су ту били дућани.

Мали подрум у који се прилазило из дворишта, довољан је био за нормалне потребе једне породице.

Главни, стари део зграде, израђен је у целини у бондруку изузев подрума чији су зидови од ломљеног камена. Грађа је храстова а покривач је ћерамида на главном делу зграде. Касније дограђени делови су такође од бондрука а данас су покривени црепом.

Зграда је подигнута вероватно средином прве половине XIX века, кад се варош почела ширити изван старог шанца тј. преко правца Обилићев венац, Позориште, Француска улица. Податак, који даје породица сопственика, да је зграда купљена од неког турског паше не изгледа могућ јер Турци нису имали куће изван Шанца. Њу је свакако саградио неки Србин занатлија или трговац. Према сигурнијим подацима породице, кућа је била купљена између 1850 и 1870 године од претходног сопственика. Тако би се датум њеног грађења поклапао са развојем вароши у томе крају тј. средином прве половине XIX века, или нешто касније. У успоменама неких старијих београђана наводи се да је у овој згради некад била и београдска општина. И овај пода-

так није сигуран. Он можда указује да је некад ту била смештена каква општинска мања установа. Дограђивања у приземљу, према сигурним подацима породице сопственика, извршена су око 1880 године, што би такође одговарало времену кад су се Дечанска и Скопљанска улица нашле већ у центру развијене вароши и добиле свој данашњи трговачки карактер.

У односу на досад познате и проучене типове грађанских кућа у Србији из XIX века, кућа на углу Нушићеве улице претставља више посебности, мада по својим општим диспозиционим, обликовним и конструктивним одликама спада свакако у стару балканску градску архитектуру. Целокупна структура и распоред просторија у две етаже, главна фасада са тремом окренута према дворишту, дубока стреха са ниским кровом, конструкција зидова у бондруку, јасно показују њену припадност старој балканској архитектури. По свом општем облику спадала би у симетрични тип. Међутим на њој не видимо неке друге карактеристичне елементе: нема у првом спрату унутрашњег хола из кога се приступа појединим станбеним просторијама; на главним фасадама нема доксата, ћошки, отворених или затворених запремина истурених ка улици; зидови приземља нису изграђени од камена. Својим скромним размерама, својом упрошћеном структуром, неразвијеним облицима, кућа показује извесно сиромаштво које је произишло из економског стања и друштвеног положаја првог сопственика. У доба кад је ова зграда подигнута, у Београду и у целој Србији настала је била велика прекретница у развоју националног, културног и привредног живота. Специјално у Београду тада је почело образовање новог српског грађанског друштва занатлија и малих трговаца. У архитектури, ти људи су се у првим фазама ослањали на постојеће наслеђе из турског времена али економски нису били довољно јаки нити су им на-

Сл. 1 — Стара кућа у Нушићевој улици

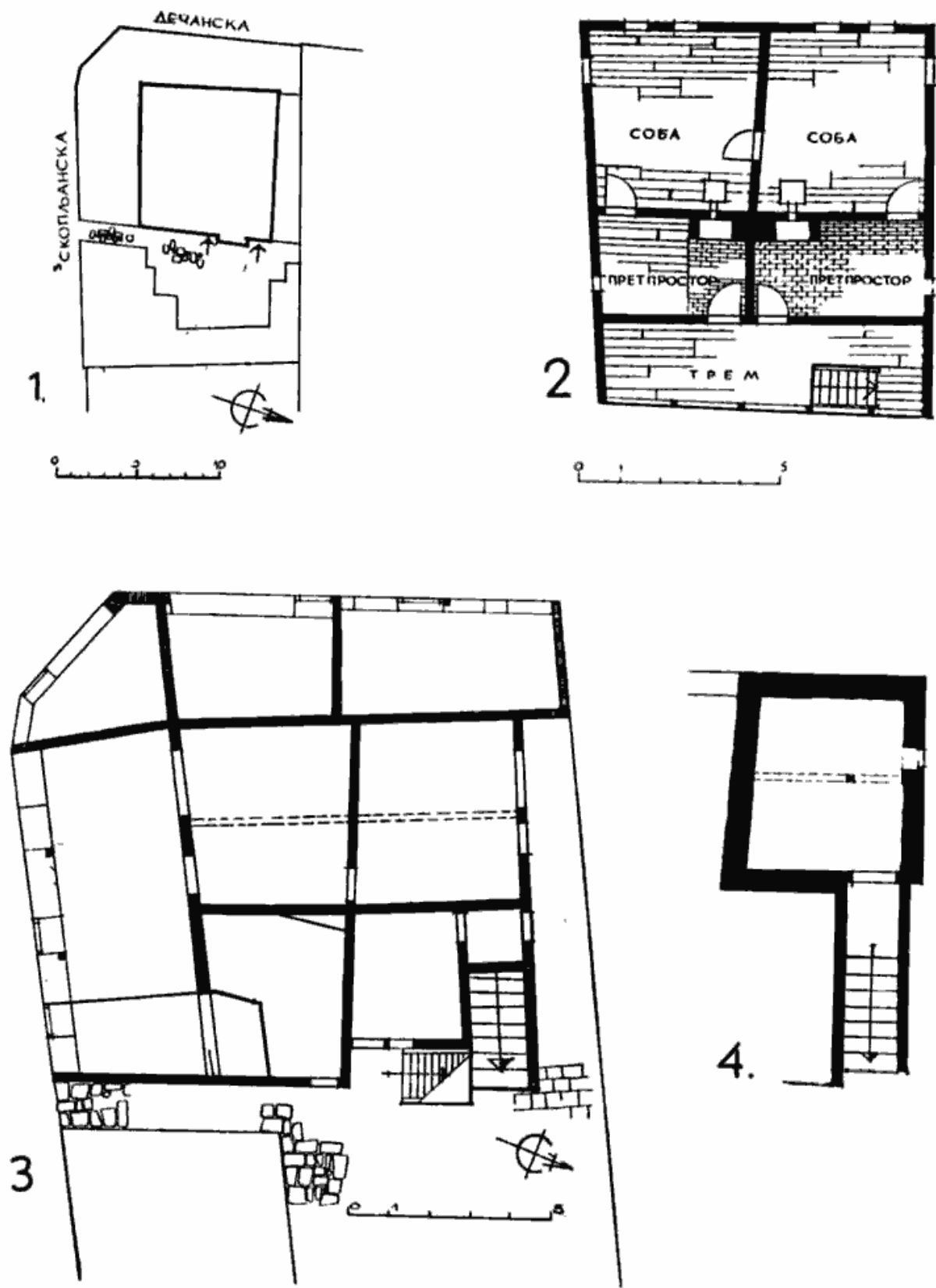
чин живота и културне потребе били довољно развијени да би они могли да продуже и развијање ранијег архитектонског стварања. Тако су настале и карактеристичне особине ове куће, различите од првих стилски уобличених и обликовно развијених београдских кућа истог доба, као што је била на пример Ичкова кућа.

Зграда је данас технички у врло запуштеном стању. Конструкције су попустиле услед неодржавања, недавно је и пожар знатно оштетио кров над једним делом зграде. Посматрана у целици она је склона паду. Њена реконструкција захтевала би опсежне радове.

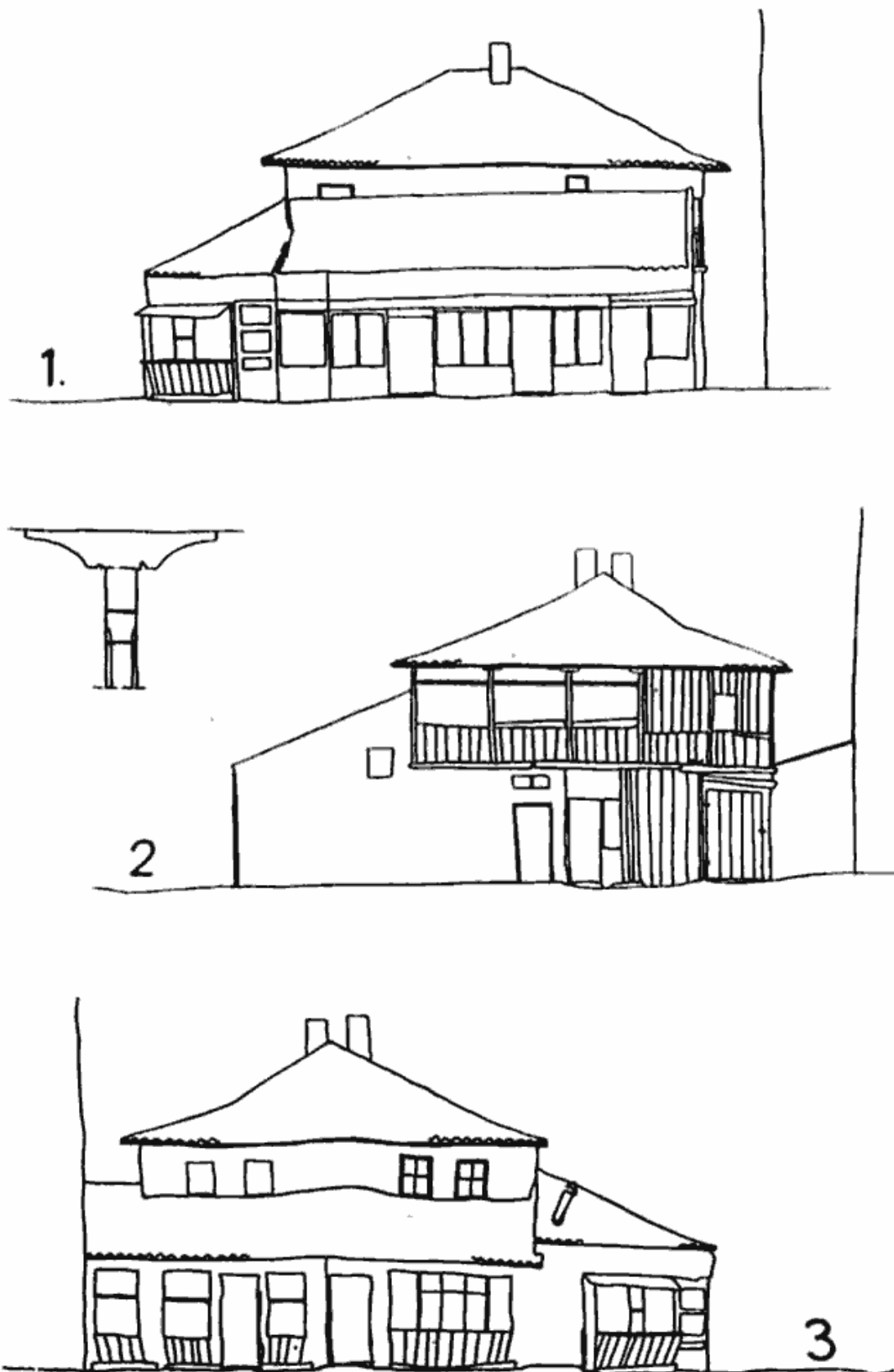
Темпо развоја Београда пре и после Првог светског рата, раније непознавање вредности балканске градске архитектуре, која је у њему била богато развијена за Турака и у првим деценијама обновљене Србије, а нарочито однос ондашњих власти и целе друштвене средине према споменицима културе, — учинили су да данас Београд има врло мали број архитектонских споменика који би обележавали његову прошлост и његов успон. Кућа на углу Дечанске и Скопљанске улице спада у овај мали број и због тога се поставља питање да ли би се она могла конзервирати. По

својој апсолутној архитектонској и етнографској вредности сама зграда не претставља нарочито значајан објекат. Много изразитији и репрезентативнији примерци старе архитектуре Београда су нажалост нестали тако да се она не може сматрати као прави претставник. Значај ове куће је поглавито у томе што је аутентична и што се и до данас одржала у малом броју зграда из тог времена. Техничка обнова ове куће претстављала би деликатан али изводљив задатак. Међутим њена конзервација као старог споменика у центру града претстављала би посебан урбанистички проблем уобличавања савремене околине и правилног везивања историског објекта са суседним модерним објектима и површинама.

Приликом решавања старог регулационог плана Београда овај објект уопште није био узиман у обзир за конзервацију, тако да је грађењем суседних великих зграда данас онемогућено свако правилно урбанистичко решење овог проблема. Тако жалећи морамо закључити да ће и овај скромни споменик градске архитектуре оног дела Београда изван Шанца из прве половине XIX века, морати да се препусти судбини многих других који су већ нестали.

Сл. 2 — Стара кућа у Нушићевој улици: 1. Ситуација; 2. Основа спрата; 3. Основа приземља; 4. Основа подрума

Сл. 3 — Стара кућа у Нушићевој улици: 1. Изглед према Нушићевој улици; 2. Изглед према дворишту са детаљем стуба; 3. Изглед према Дечанској улици

LA VIEILLE MAISON DE LA RUE NUŠIĆ

B. KOJIĆ

Au centre de la ville se trouve une petite maison à plastique insolite qui la caractérise. C'est un des rares vestiges de l'ancienne architecture de Beograd d'il y a cent ans, qui aujourd'hui a presque complètement disparu.

Sa forme actuelle lui vient des reconstructions effectuées en deux étapes, mais la forme originelle de la maison était rectangulaire, avec un rez-de-chaussée et un étage. Plus tard, elle fut élargie au rez-de-chaussée, face aux deux rues formant l'angle, par l'adjonction de petites boutiques et elle prit ainsi sa forme actuelle qui rappelle celle des basiliques. La façade à portique, donnant sur la cour, a conservé sa forme première. De nombreuses reconstructions au cours des années ont modifié également la disposition intérieure des pièces.

Celles de l'étage servaient certainement à l'habitation, mais nous ne discernons pas clairement quelle était la destination des pièces au rez-de-chaussée. Il est probable que les pièces sur la rue servaient de boutiques et que du côté cour se trouvaient la cuisine et les annexes.

La maison a été construite vers le milieu du XIXe siècle par un artisan ou un petit commerçant serbe. En ce qui concerne la reconstruction il est certain qu'elle fut effec-

tuée vers 1880, au moment où la rue Dečanska devint une des rues du centre de la ville. La tradition dans la famille du propriétaire, selon laquelle la maison daterait du temps des Turcs, c'est à dire du XVIIIe siècle, ne semble pas fondée, car, à cette époque, les Turcs ne possédaient pas de maisons situées en dehors du fossé cernant la ville.

Cette maison, par ses caractéristiques (rez-de-chaussée et étage, auvents, portique tourné vers la cour, murs en pende) appartient à la vieille architecture des villes balkaniques. Pourtant elle ne présente pas les vastes proportions de ce style, parce que la situation matérielle du propriétaire ne lui permettait pas ce luxe, aussi est-elle restée petite dans ses dimensions et modeste dans son exécution.

Du point de vue architectural et ethnographique, la maison ne présente pas un intérêt spécial. Le seul qu'elle présente pour la ville c'est qu'elle soit un de rares exemples conservés d'une architecture, caractéristique pour Beograd jusqu'au milieu du XIXe siècle. Malheureusement, elle est, du point de vue technique, en si mauvais état et, du point de vue urbanistique si mal située, qu'elle ne pourra pas être conservée.

Illustrations dans le texte:

Fig. 1 — La vieille maison de la rue Nušić.
Fig. 2 — La vieille maison de la rue Nušić: 1. Situation; 2. Plan de l'étage; 3. Plan du rez-de-chaussée; 4. Plan de la cave.

Fig. 3 — La vieille maison de la rue Nušić: 1. Façade sur la rue Nušić; 2. Façade sur la cour avec détail du pilier; 3. Façade sur la rue Dečanska.